

MAGYAR HÍRLAP

*kompa*kt

„Nem akarok szeretett elnökünk lenni”

SÓLYOM LÁSZLÓ lapunknak adott interjújában elmeséli az államfőválasztás kulisszatitkait, Orbán Viktorral folytatott telefonbeszélgetéseit

fotó: Sárközy György

Azt vallja: lehet más a politika. Sólyom László erre tette fel köztársasági elnökségét. A ma hivatalba lépő új államfő „belgának” tartja magát; fontosnak érzi a hazaszeretetet; amíg ujjenyomatot vesznek, nem megy az Egyesült Államokba; a szegénységet látja a legfőbb társadalmi gondnak; nem lesz tanácsadó testülete; zöld marad, otthon dolgozik, és keveset beszél majd – de a magyarországi napilapok közül elsőként nekünk szólalt meg.

Szombathy Pál–Sztankóczy András

Nem kért nagy beiktatási ünnepséget. Azért is döntött így, mert alkotmánybíróként kapott bírálatokat, hogy túlságosan ragaszkodik a presztízs olyan külső jegyeihez, mint autó, ház vagy testőrök?

Ez eszembe se jutott. Annak idején azt követeltem meg, ami a tisztségnek járt. Bizonyos állami vagy hivatali aktusokat ceremóniákkal is a hétköznapi és a civil élet fölé

kell emelni. Az államfőnek a reprezentáció az egyik fő feladata, híve vagyok a hagyományteremtésnek is. Mindez a látványos beiktatás mellett szólt volna. De egy ünnepnek konkrét tartalommal kell bírnia. Beiktatás azonban jogilag nem létezik: amikor a parlament megválasztott, az ünnepélyes, sőt katartikus pillanat volt. Azt megismételni nem lehet. Furcsának tartanám magamat huszárokkal és ágyúlövéssel ünnepeltetni, amikor bevonulok a Sándor-palotába.

Magyarország olyan államfőt kapott, aki ilyen tudatosan akar tanítani?

Jelölésem a Végelet ama jelmondata jegyében történt, hogy lehet más a politika. Más, mint amit az emberek általában e címen tapasztalnak: a pártok elkeseredett hatalmi harca. Ezt nem szűnök meg képviselni, vagy ha tetszik, „tanítani”. Politikai életem a civil szervezetekben folyt, például a Duna Körben. Amikor az MDF-ben voltam, még nem is volt igazi párt. ➔ folytatás a 4–5. oldalon

„A haza szót lejáratatták, meg

» folytatás az 1. oldalról

Az elnökválasztásnál viszont igazán megérintette a pártpolitika. Hogyan tudta meg, hogy a Fidesz-frakció az első körben nem szavaz?

Nem tudtam előre. A kocsiban, úton a Parlament felé, hívott Orbán Viktor, ne lepődjek meg, ha rendkívüli dolgot fogok tapasztalni, de nem mondhatja meg, mit. Amikor beléptem a páholyba, és láttam az üres padosorokat, rossz érzésem lett. A meglepődés, azt hiszem, látszott is rajtam. Aztán hazafelé megint hívott az autóban Orbán titkárnője. Kértem, várja meg a kapcsolással, amíg kiállok az út szélére; ezt azért nem akartam vezetés közben elintézni. Orbán Viktor azt magyarázta, hogy nagyon sajnálja, de ez kellett ahhoz, hogy megtudják, hányan szavaznak át.

Mit válaszolt?

Másnap reggel az interneten olvastam Áder János közleményét, amely szerint keresik a módját, hogy ellenőrizzék egymás szavazatait. Titkárnője nagyon nehezen találta meg Orbán Viktort, pedig minél korábban közölni akartam vele, hogy bírói múltam és alkotmányfelfogásom alapján semmilyen alkotmányosan megkérdőjelezhető lépést nem vállallok, azaz szavazzanak titkosan. Orbán megígérte, hogy az üzenetet továbbítja Ádernek. De hamarosan visszahívott, hogy a frakció demokratikus döntéshozó szervezet, tehát saját elképzelése szerint akar dönteni. Erre azt feleltem, akkor visszalépek. Nagyon jólesett, amikor délelőtt Tölgyessy Péter odajött, hogy kifejezze elismerését.

Érzett rendszerváltó nosztalgiát Tölgyessy gratulációja és annak kapcsán, hogy konzervatív-liberális összefogás juttatta a székbe?

Már korábban éreztem, mégpedig az engem támogatók névsora láttán. Együtt **Eörsi István** és Mákovecz Imre, nagyon lelkesítő. Ez volt az én igazi ünnepe, a széles értelmiségi összefogás, amely egyben kötelez is.

Föl van készülve a bírálatokra, hogy ez a támogatottság nem tart örökké?

Alkotmánybíróként is azt mondtam, hogy a közszereplőnek jogilag és pszichikailag is sokkal többet kell elviselnie másoknál. A szakmai bírálat nagyon hasznos. Persze teljesen más, amikor az ember becsületébe gázolnak. Ez utóbbi módszereken változtatni akarok.

Hogyan? Perekekkel?

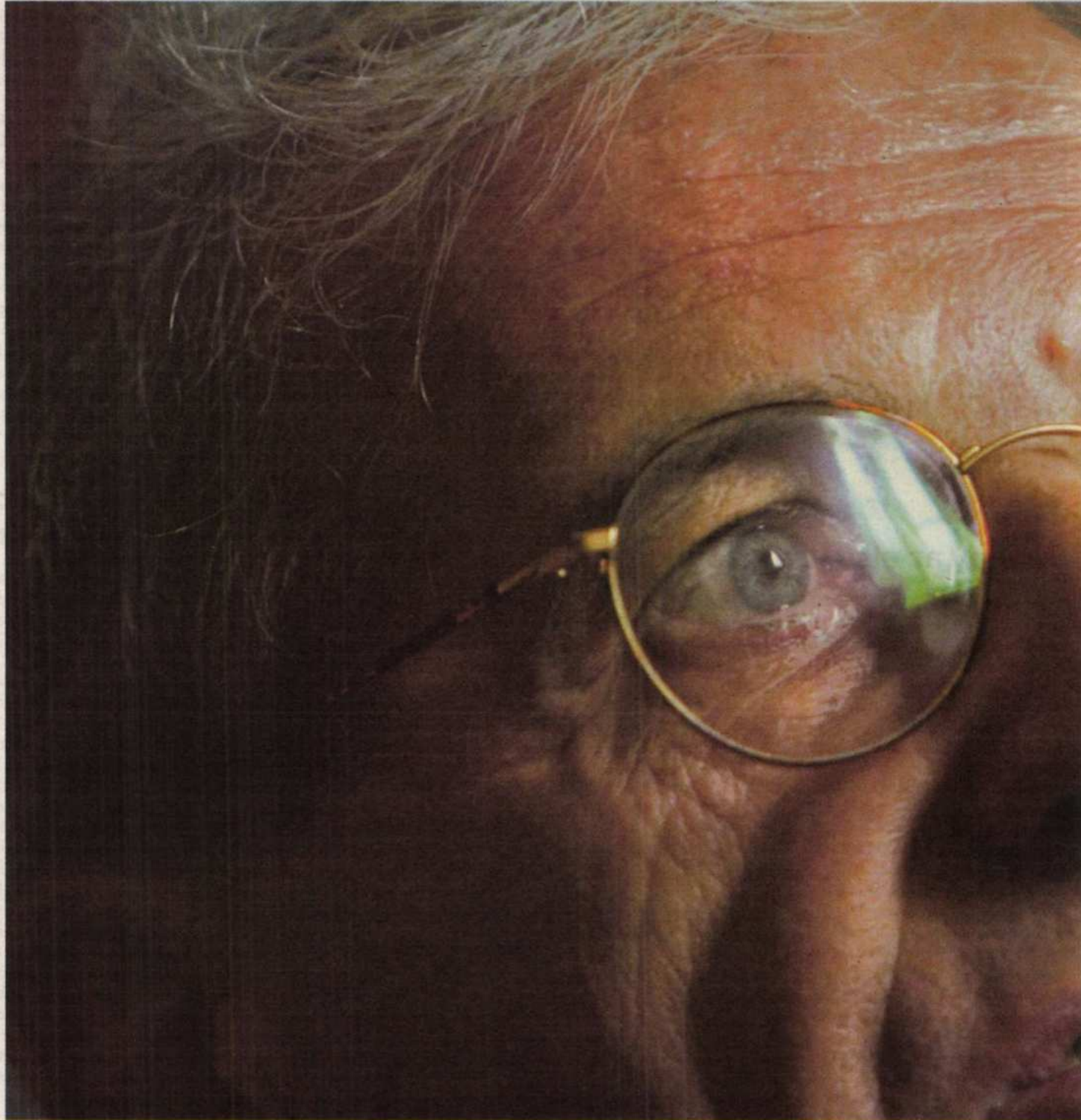
Nem fogok perelni, még ha biztos is, hogy megnyerném. Olyan közhangulatot kellene teremteni, amelyben megvetik azt, akit és amit meg kell vetni. Remélem, meg fogom találni a módját: fellépéssel vagy éppen hallgatással. Ez a legnehezebb, mert prédikálni nem szabad. Legfeljebb ünnepélyes alkalmakkor lehet néhány nagy szót kimondani.

A két elődje is méltósággal viselkedett, mégis ilyen lett a magyar belpolitika.

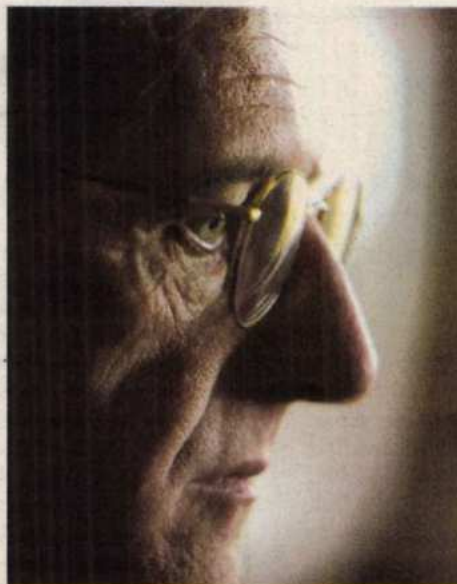
Nem tudok előzetes módszertant adni, csak annyit mondhatok: eltökélt vagyok, méghozzá annak az ellentmondásnak a tudatában, hogy keveset akarok megjeleníteni a médiában. Van bennem elszánás és szilárdság, úgy érzem, meg tudom csinálni. Olyan belső program ez, amelyre fölteszem az elnökségem. Az embereknek tényleg elegendő van sok mindenből, és talán mostanra eljutottak odáig, hogy szilárdságra és támpontra vágyanak.

El tudja képzelni, hogy annyira durva lesz a kampány jövőre, hogy megszóljalon?

Igen. Ilyen szempontból nehéz év következik. Túrhetetlen dolgoknál, ha másképp nem, négy szemközt fogok figyelmeztetni.

» Ez volt az én igazi ünnepe, a széles értelmiségi összefogás, amely egyben kötelez is.

Őn hogyan határozná meg saját beállítottságát. Konzervatív?

Nem címkézem magam. A konzervatívoknak liberális vagyok, a liberálisoknak konzervatív. Én vagyok a belga Magyarországon.

Eskünél s első beszédében is volt vallási utalás. Érezhető lesz keresztény hite a munkában?

Külsőségekben semmiképpen nem; ez nem a nyilvánosságra tartozik. Erre alkotmánybíróként is vigyáztam. Én most már minden megnyilvánulásomban a magyar államot képviselem. De azért egyfajta érzelmi, metafizikus emelkedettséget visszahoznék. Nem félnék például olyan szavaktól, hogy hazaszeretet. A haza szót lejáratatták, tönkretették, mostanában legtöbbször úgy szerepel: hazaáruló. Jó volna, ha ismét élne igazi tartalma: nem szabad szégyellni, le kell tisztítani és vissza kell hozni a közbeszédbe.

Az alkotmány szerint a köztársaság felelősséget érez a határon túli magyarokért. Ön is mondta a pozsonyi Új Szónak, hogy ezt nagyon komolyan fogja venni. Mit tehet a gyakorlatban?

Határozott üzenet volt, hogy az első interjúmat a pozsonyi magyar napilapnak adtam.

A határon túli magyarok ügye túlságosan érzelmi és pártpolitikai üggyé vált, pedig sok a szakmai kérdés, amelyet például a kettős állampolgársággal kapcsolatban tisztázni kell. Az igazi kérdés az, vajon a kettős állampolgárság-e a legjobb megoldás, nem pedig az, hogy jogilag miként fogadják el az EU, hiszen elfogadják.

A legutóbbi budapesti szakértői konferencia nyugati résztvevői nem így vélik.

A nyugati politológusok – mint azt veleneci bizottsági múltamból is tudom – nem értik meg az itteni problémákat: nincs történeti és helyismeretük. Saját félelmekből indulnak ki, minden ellentétben potenciális vérfürdőt látnak, miközben saját gondjaikat sem tudják megoldani Baszkföldtől Korszakáig.

Külpolitikailag aktív államfő lesz?

Az aktivitással itt is csinálná bannék. Nekem a mindenkor kormány külpolitikáját kell követnem. Ez szerencsére általában elég tág mozgásteret ad, s azon belül tudok hangsúlyokat elhelyezni. S végső esetben megtehetem, ha nagyon nem értek egyet egy úttal vagy mondandóval, akkor nem megyek el.

„Kell tisztítani”

Várható-e, hogy nagy kérdésekben – terrorizmus, globalizáció – véleményt formál?

Hogyne, sőt mondjunk minket közelebből érintőt, amelyről van határozott álláspontom: az EU ügyében, hiszen továbbra is elkötelezett Európa-párti vagyok, dacára a megtorpanásoknak. A mélyebb integrációt pártolom, nemcsak gazdasági, hanem kulturális, szellemi és politikai téren is.

Európai elkötelezettsége elfordulás Amerikától? Mit gondol a terrorizmus elleni harcokról?

El kell ismerni Amerika súlyát és szerepét. De azt is képviselem: ne essünk túlzásokba a rendkívüli intézkedésekkel és jogkorlátozásokkal. Én például addig nem megyek – tudósként sem mentem – az Egyesült Államokba, amíg ujjlenyomatot kell adnom.

Mit lát Magyarországon a legfontosabb társadalmi problémának?

Ösztönösen azt mondom, hogy a szegénységet. A gazdasági kettéosztottságot, ami sokkal veszélyesebb, mint a politikai szakadék, amelyben azért sok a látszat. Másik súlyos gond, hogy a normatisztelel teljesen eltűnő látszik. Szeretnék rehabilitálni erkölcsi fogal-

makat: ilyen a tisztesség, a hűség. Az elnök néhány kiemelkedő gesztust tud tenni öt hivatali éve alatt, s pont ez az, ami miatt vállalja az egészet. De ez nem a napi politikára vonatkozik. Én elengedem a fülem mellett, ha a sajtó kórusban kiabálja, hogy most az elnöknek kötelessége megszólalni. Majd megszólalok, ha én érzem kötelességemnek. Nemcsak a pártoktól leszek független, hanem a közvéleménytől is. Nem akarok „szeretett elnökünk” lenni.

A szegénység kiemelten sújtja a cigány kisebbséget. Van-e terve felemelkedésük érdekében?

A kisebbségek, nemzetiségek kérdésében szeretnék jóval mélyebbre látni, mint a közvélekedés szintje. Ehhez komoly tanulmányokat kell kérni komoly szakemberektől. Kétségtelenül a cigányság jövője Magyarország egyik legfontosabb problémája. Doktrínér megoldásokkal itt sem szabad próbálkozni.

Fontos gesztusnak tartaná, hogy legyen cigány munkatársa a stábjában?

Ha ismernék ilyen szakembert, és szükségem lenne rá, idevenném. De demonstratív gesztusnak nem látom értelmét, mint semmi-

lyen szerepjátszásnak sem. A stábom megalakításánál a szakmai és emberi minőséget néztem, s ha elkötelezett baloldali munkatársat is meghívtam, nem azért tettem, hogy ezzel kinyilvánítsam pártatlanságomat.

Mely alkotmányos jogosítványait fogja a leggyakrabban használni?

Helyeslem a hagyományt, hogy az elnökök nem éltek törvénykezdeményezési jogokkal. Egy államfő ne tegye ki magát annak, hogy a parlament leszavazza. Olyan ügyekben kell megszólalni, amelyekben legalább morálisan övé a végső szó. A törvények visszaküldésének joga is ugyanezért nagyon meggondolandó. Csak amikor azt kell jelezni, hogy itt súlyos szemléletbeli konfliktus van az elnök és a parlament között. Az Alkotmánybírósághoz fordulás viszont az alkotmány feletti örködés normális eszköze. Ám mivel ezt bármelyik magyar állampolgár megteheti, a legtöbb esetben ezt rájuk lehet hagyni. Ez is szimbolikus akció akkor, amikor egy olyan jogot látok veszélyeztetve, amit én fontosnak tartok. Mádl elnök úr mindegyik indítványa talált, jogilag mindig igaza volt, de én nem mindegyiket adtam volna be az Alkotmánybíróságra.

A kevesebb több?

Mint mindenben.

Egyébként is pikáns lenne, ha az AB-bez fordulna, és az nem adna önnek igazat.

Kínos lenne, de a tisztelt bíróság természetesen dönthet így.

Nem a legfontosabb jogkör, de látványos: a kegyelmezés. Mádl Ferenc kétszer is megkegyelmezett családon belüli erőszak áldozatból lett tettesének. Önnek mi a kegyelmezési elve?

A kegyelmi ügyek bizonyos értelemben jogon kívüliek: irgalmasságot kell gyakorolni emberi szempontok figyelembevételével. Ha indokolt, nem leszek kemény szívű: betegség, gyerekek előhívják az empátiámat. De átverni nem hagyom magam.

Az ökológiai kérdéseket továbbra is kiemelten fogja kezelni? Jól sejtjük, hogy a Zengő fáiboz azért nem láncolja magát?

Fizikailag nem. Ökológiai céljaimat nem szűkíteném le környezetvédelemre, egy teljesen más világszemléletről van szó, a jövő nemzedékek iránt érzett felelősségről. Ebben a társadalomban még nem népszerű feltenni a figyelmeztető kérdéseket: vesztünkbe rohanunk-e, akarjuk-e korlátozni a fölösleges fogyasztást. Összel a Zengő-napokon én is felmegyek a hegyre. Nem mondom beszédet, de ott leszek.

De a köztársasági elnök feladata a nemzet biztonosságának szem előtt tartása is.

Igen, már csak azért is, mert a hadsereg főparancsnoka is vagyok. Mindig is azt mondtam, hogy az alkotmánynak megfelelően akkor lehet a Zengőn lokátort építeni, ha nincs más lehetőség. De ezt még a honvédelmi tárca sem állítja, csak azt, hogy drágább másutt felépíteni. Magyarországon szinte nem maradt másik hegy, ahova nem visz fel aszfaltút, most nem is beszélve a vad pünkösdi rózsáról.

Passzívításról beszél, de aktivitásra utal a kormányfővel tervezett havi konzultáció.

Eddig is rendszeresen voltak munkareg- gelik, csupán annyi változtatást javasoltam, hogy nem muszáj teli szájjal beszélgetni. Ezeket a találkozókon természetesen nem pártpolitikáról lesz szó, hanem az ország helyzetéről, beleértve a gazdasági adatokat is. A kormányfő megígérte, hogy ezeket mindig rendelkezésemre is bocsátja.

Tudományos műhelyektől is kér tanácsokat?

Nem követeim elődeim példáját, akik tanácsadó testületet tartottak fenn. Bármilyen kérdésről legyen is szó, a civil hálón keresztül el tudok jutni olyan emberekhez, akiknek adok a véleményére.

A civilséghez az is hozzátartozik, hogy igazán otthon szeret és tud dolgozni? Egy államfőnél megvalósítható a távmunka?

Bejárok természetesen dolgozni, de a reprezentatív elnöki iroda nem az elmélyült gondolkodásra való. A Sándor-palotában ellátom a protokolláris teendőket, dolgozni azonban a lakásomon fogok.

El tudja képzelni a gyűlöletbeszéd bűncselekménnyé nyilvánításának vagy az ügynöklisták nyilvánosságra hozatalának az alkotmányba nem ütköző szabályozását?

Mindkét kérdésben letettem már a voksomat alkotmánybíróként a kilencvenes évek elején. Álláspontom azóta is változatlan: nem tartok indokoltnak semmiféle szigorítást, a szólásszabadság korlátozását. Alkotmányosan nem is lehetséges. Ezért jön ilyenkor: akkor dobjuk ki az alaptörvényt. Ez a mentalitás túrheteren, s ellen fogok állni. Az ügynökkérdésben is világos korlátok vannak. Az ezeket áthágó törvényt bizonyosan az Alkotmánybíróságra küldeném.

Legutóbb Orbán Viktor hozta nyilvánosságra a róla készült jelentéseket. Feltételezzük, önt is figyelhették. Hasonló lépés nem jutott eszébe?

Egyszer estem kísértésbe – még a rendszerváltás legelején –, hogy megnézzem a rólam készült anyagot. Akkor azt a választ kaptam, hogy megfigyelésem elrendelése és a dosszié megvan, tartalmát azonban eltüntették. Hogy igaz volt-e, nem tudom, mert arra jutottam, többé nem érdeklődöm.

Miért nem?

Mert nem érdekel. Túlléptem rajta. Beszűgők voltak körülöttem, azt akkor is tudtuk. Nekem nem elégtétel megtudni, ki volt jellemtelen, tudniillik ahhoz nem kellett beszűgőnek lenni. Most erkölcsbíróként tetszeleghet, aki névtelen feljelentőként másokat elvitetett, vagy csak megfúrta a párt- vagy KISZ-bizottságon kollégája gyerekének továbbtanulását vagy útlevét. Az egész rendszer működését és valóját kellene feltárni. Engem a sikertörténetként leírt német átvilágítási modell sem lelkesít. Jobb lett attól bármi? Ami teljesen egyértelmű következmény: magáról mindenki mindent megtudhasson, azt is, ki árulta el. További nyilvánosság azonban már csak azoknál indokolható, akik nem átnak ma is közszereplést vállalni.

Melyik a nagyobb batalom: Alkotmánybíróságot vezetni vagy államfősködni?

Nem dönthető el, annyira különböznek. A bírói munka eredménye látványosabb volt, hiszen döntéseinkkel közvetlen, sokszor azonnali hatást gyakoroltunk. Az elnöknek ilyen szempontból nehezebben kimutatható, közvetettebb és hosszabb távú a hatása. Annak gyümölcse, amit mondok vagy teszek, lehet, hogy csak tíz-tizenöt év múlva érik be. De lehet, hogy maradandóbb.

KÖZELKÉP

Sólyom László 1942. január 3-án született Pécsen, ott is végezte a jogi egyetemet. Tudományos és tanári pályája mellett a 80-as évek elejétől a nem hivatalos környezetvédelmi mozgalmak jogi tanácsadója, a Duna Kör résztvevője. 1988 és 1989 között a Nyilvánosság Klub ügyvivője, részt vett a lakiteleki találkozón, alapító tagja az MDF-nek. 1989-ben rövid ideig a párt elnökségi tagja. Ott volt az Ellenzéki Kerekasztal és a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásain. Először ügyvezető alelnöke, majd 1990 és 1998 között első elnöke az Alkotmánybíróságnak. Felesége magyar-pszichológia szakos tanár, két gyermeke és kilenc unokája van.